UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: R. Bod (2010) De vergeten wetenschappen: een geschiedenis van de humaniora]

Marácz, L.

Publication date
2011
Document Version
Final published version
Published in
Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2011). [Bespreking van: R. Bod (2010) De vergeten wetenschappen: een geschiedenis van de humaniora]. *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, *8*(1), 110-111.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:09 Nov 2026

T.SEG
Tijdschrift voor
jaargang 8
Sociale en Economische
2011
Geschiedenis
nummer 1

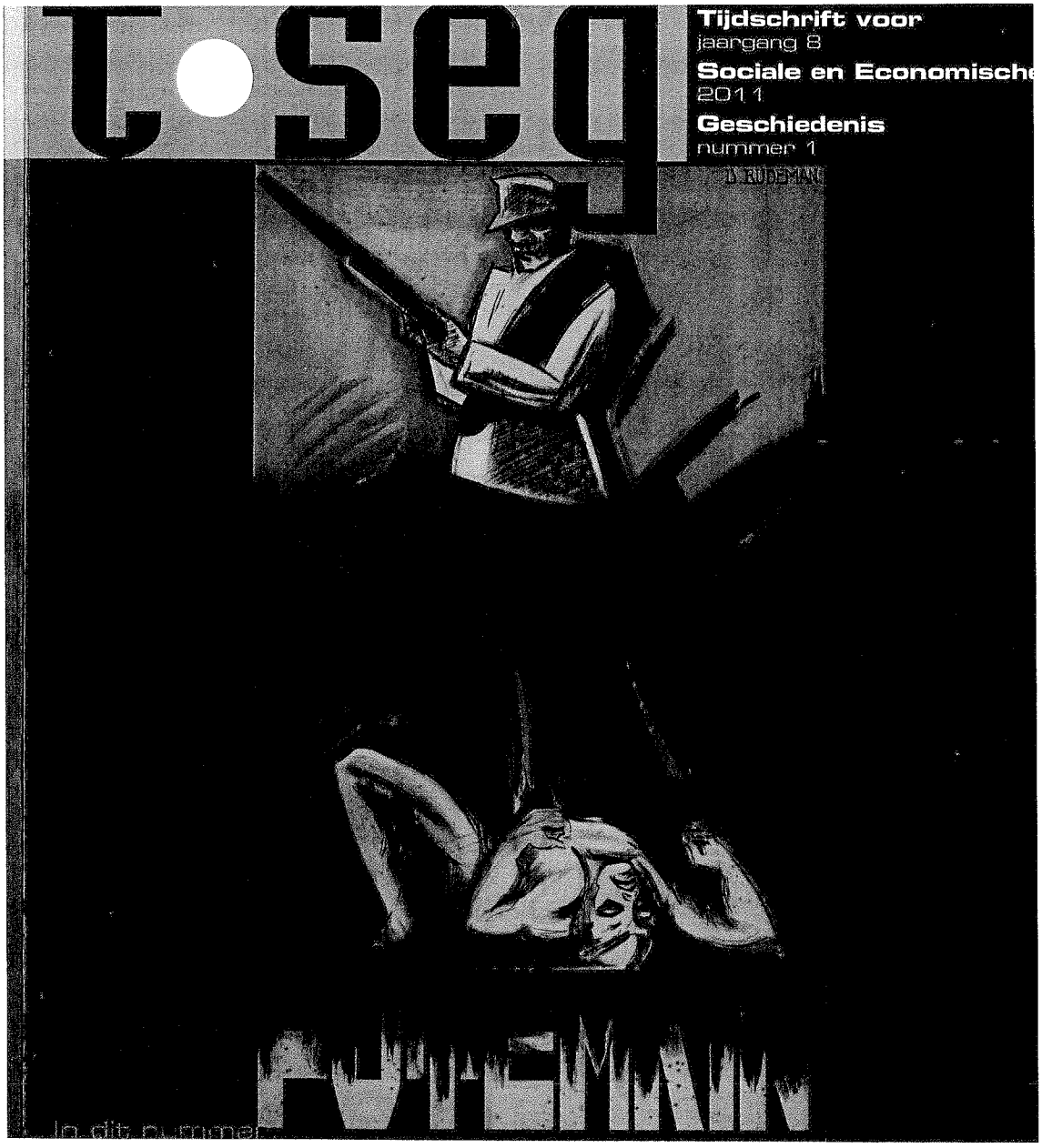

- Ongehuwde moeders op het Vlaamse platteland [De Langhe, Mechant & Devos]
- Les Belges reconnaissants [Vanden Borre, Declercq & Kusters]
- Pantserkruiser Potemkin in België en Nederland [Biltereyst & Van Oort]
- Multinational management: ABN AMRO en LaSalle [Westerhuis]

The Low Countries Journal of
Social and Economic History

COLOFON

Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis, jaargang 8 (2011) nummer 1

Het Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis is een uitgave van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en het Nederlands Economisch-Historisch Archief (NEHA). De uitgave is in handen gegeven van Amsterdam University Press. Het tijdschrift verschijnt vier maal per jaar.

Redactie
Ilja Van Damme, Jeroen Deploige, Ewout Frankema (kernredactie), Jacques van Gerwen, Tine de Moor, Patrick Pasture, Frank Schipper, Ariadne Schmidt (kernredactie; voorzitter), Astrid Verburg (kernredactie, redactiesecretaris) en Anne Winter.

Artikelen en andere bijdragen
zenden aan de redactiesecretaris: Astrid Verburg, IISG, Postbus 2169, 1000 CD Amsterdam, T +31 20 668 58 66. Bijdragen worden alleen in elektronische vorm geaccepteerd. Bestanden kunnen in Word worden gericht aan tseg@iisg.nl.

Richtlijnen voor auteurs zijn te vinden op de website van het tijdschrift: http://www.tseg.nl.

Het TSEG maakt gebruik van anonieme, externe vakreferenten.

In september 2007 kende de European Science Foundation TSEG de A-status toe.

Boeken ter bespreking
kunnen aan de redactiesecretaris worden opgestuurd.

Internet
Het tijdschrift is op internet te vinden op http://www.tseg.nl. Tabellen en grafieken zijn ook op dit adres te vinden. Ze worden tevens in bewaring gegeven bij het NIWI-NHDA.

Copyright
Het verzamelauteursrecht berust bij de uitgever. Door inzending van een te plaatsen artikel verklaart de auteur zich ermee akkoord dat dat artikel alsmede een uittreksel ervan worden gepubliceerd in het Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis alsmede op de door de uitgever onderhouden website. Bovendien verklaart de auteur zich ermee akkoord dat de uitgever anderen toestemming geeft om het artikel digitaal te exploiteren. Voorzover de uitgever terzake enige vergoeding ontvangt, komt een redelijk deel daarvan ten gunste van de auteur.

Voor het overnemen van (delen van) een artikel of een andere bijdrage, moet men eerst schriftelijk toestemming hebben van de uitgever. Men dient zich hiervoor te wenden tot de redactiesecretaris.
Reacties worden op prijs gesteld en kunnen per e-mail aan de redactiesecretaris worden verstuurd.

Uitgever
Amsterdam University Press, Herengracht 221, 1016 BG Amsterdam, T (020) 420 0050, F (020) 420 3214, E info@aup.nl.

Abonnementen en losse nummers
Begunstigers van het NEHA ontvangen het TSEG. De prijs per jaargang bedraagt in Nederland en België € 48,- voor particulieren, € 29,95 voor studenten en aio's/oio's. Voor instellingen bedraagt de abonnementsprijs € 69,95. Voor abonnementen buiten de Benelux wordt een toeslag van € 16,50 in rekening gebracht. De prijs van een los nummer is € 16,50 (excl. verzendkosten).

Nieuwe abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip beginnen. Opgave bij de abonnementenadministratie: abonnementen@tenbrink-meppel.nl; of: Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel, tel. 0522-855175. Opzeggingen uiterlijk twee maanden voor het begin van het nieuwe abonnementsjaar.

Advertenties
Amsterdam University Press,
Herengracht 221, 1016 BG Amsterdam,
T (020) 420 0050, F (020) 420 3214,
E info@aup.nl.
Tarieven: 1/1 pagina € 220,00; 1/2 pagina € 125,00; 1/4 pagina € 72,50. Bijsluiter: op aanvraag.

ISSN 1572-1701

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in HISTORICAL ABSTRACTS and AMERICA: HISTORY AND LIFE.

Omslag
Filmposter van PANTSERKRUISER POTEMKIN, ontworpen door Dolly Rudeman. Collectie IISG.

Productie, distributie en abonnementenadministratie
Amsterdam University Press, http://www.aup.nl
Lay-out: Hanneke Kossen, Amsterdam
Omslag: WAT ontwerpers, Utrecht
Druk- en bindwerk: Ten Brink, Meppel

INHOUD

Regionale verschillen in het leven van ongehuwde moeders op het platteland in de Zuidelijke Nederlanden, 1730-1846 2
Sofie De Langhe, Maja Mechant en Isabelle Devos

Les Belges reconnaissants. De houding van Belgische migranten tegenover het Franse nationaliteitsdebat in de tweede helft van de negentiende eeuw 29
Saartje Vanden Borre, Elien Declercq en Walter Kusters

Censuurmodaliteiten, disciplineringspraktijken en film. Een comparatieve analyse van de historische receptie van Sergej Eisensteins PANTSERKRUISER POTEMKIN (1925) in België en Nederland 53
Daniël Biltereyst en Thunnis van Oort

Multinationals en het managen van buitenlandse dochterondernemingen. Een historisch onderzoek naar de relatie tussen ABN AMRO en LaSalle 83
Gerarda Westerhuis

Recensies 110

Rens Bod, De vergeten wetenschappen. Een geschiedenis van de humaniora (László Marácz) — Obe Postma, *Veld, huis en bedrijf. Landbouwhistorische opstellen* (Merijn Knibbe) — Mark Häberlein en Christof Jeggle (eds.), *Praktiken des Handels. Geschäfte und soziale Beziehungen europäischer Kaufleute in Mittelalter und früher Neuzeit* (Jessica Dijkman) — C. Rooze-Stouthamer, *De opmaat tot de Opstand. Zeeland en het centraal gezag (1566-1572)* (Femke Deen) — Han van Zwet, *Lofwaerdighe dijckagies en miserabele polders. Een financiële analyse van landaanwinningsprojecten in Hollands Noorderkwartier, 1597-1643* (Milja van Tielhof) — Liesbeth Hesselink, *Genezers op de koloniale markt. Inheemse dokters en vroedvrouwen in Nederlands Oost-Indië 1850-1915* (Myriam Mertens) — Adri Albert de la Bruhèze and Ruth Oldenziel (eds.), *Manufacturing Technology, Manufacturing Consumers. The making of Dutch Consumer Society* (Ilja Van Damme)

RECENSIES

Rens Bod, *De vergeten wetenschappen. Een geschiedenis van de humaniora* (Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2010) 520 p. ISBN 978-90-351-3485-0.

Rens Bod, hoogleraar cognitiewetenschappen aan de Universiteit van St. Andrews en leider van een bekroonde VICI-onderzoeksgroep aan de Universiteit van Amsterdam heeft een indrukwekkend boek geschreven over de geschiedenis van de humaniora, de zogeheten geesteswetenschappen. De drijfveer om deze lijvige studie op papier te zetten is volgens Bod de observatie dat er in tegenstelling tot de geschiedenis van de bètawetenschappen geen omvattende geschiedenis bestaat van de zogeheten alfawetenschappen (p. 18). Op zich is dat niet verwonderlijk omdat de disciplines die tot de geesteswetenschappen worden gerekend, zoals taalkunde, geschiedschrijving, filologie, muziektheorie, kunsttheorie, logica, retorica, poëtica, archeologie, literatuur- en theaterwetenschap en media- en cultuurstudies en die allen uitvoerig door Bod worden behandeld, empirisch en methodologisch nogal van elkaar verschillen. Wat deze disciplines in dit boek verbindt, zijn de patronen en regels die in het empirische materiaal van deze alfawetenschappen door Bod getraceerd worden.

Eigenlijk is dit boek een pleidooi voor de afschaffing van de kunstmatige verdeling tussen de alfa- en bètawetenschappen die pas ontstaan is in de negentiende eeuw onder de invloed van de Verlichting en filosofen als Kant. Volgens Bod verschilt de bestudering van natuurwetenschappelijke verschijnselen niet essentieel van die van geesteswetenschappelijke verschijnselen (p. 99) en onderscheiden alfawetenschappen zich niet, wat het voorkomen van universele regels en principes betreft, van de bètawetenschappen. Bod's adagium is: 'wetenschap is één en ongedeeld die wereldwijd bestaan heeft en bestaat' (p. 403). Deze laatste stelling wordt rijkelijk geïllustreerd aan de hand van een diepgaande bespreking van het werk van geleerden van de Oudheid tot het heden en van Europa tot Azië. Bod heeft hierbij bijzondere aandacht voor de *Universalgelehrter, polymath, polyhistor* of *uomo universale* die zowel alfa als bèta is. Ook in onze tijd signaleert Bod nog discipline-overstijgende wetenschappers, zoals de Amerikaanse linguïst Noam Chomsky wiens taalkundige werk de basis heeft gelegd voor de informatica.

Hoewel Bod's chronologische aanpak over het algemeen steekhoudend is, worden lijnen niet altijd doorgetrokken. Aan de hand van zijn filologisch-historische methode toegepast op de Egyptische koningslijsten laat Joseph Justus Scaliger in de late zestiende eeuw zien dat de wereldse geschiedenis ouder moet zijn dan de Bijbelse geschiedenis waarmee het wereldbeeld van de middeleeuwen, die op Bijbelse coherentie berustte, wordt ondergraven (p. 208). Maar in de moderne tijd, in de tweede helft van de negentiende eeuw, komt pas de definitieve weerlegging als de spijkerschriften worden ontcijferd door West-Europese geleerden zoals Henry Rawlinson, Edward Hincks, Julius Oppert en François Lenormant die teksten ouder dan de Bijbel toegankelijk maken en met hun werk aan 'dode' talen, zoals het Assyrisch en het Soemerisch, aanzetten tot opgravingen in het Midden-Oosten die de pre-Bijbelse geschiedenis van Mesopotamië blootleggen.

De meest interessante hoofdstukken van het boek betreffen de hoofdstukken over de taalkunde. We zijn het met de auteur eens dat de patronen die de diachronische taalkunde, de zogeheten klankwetten van Jacob Grimm (p. 350), gevonden heeft hoogst opvallend zijn. Maar het is onduidelijk of hieruit de conclusie getrokken kan worden dat dit het ultieme bewijs is voor het postuleren van genetische taalfamilies, zoals de Indo-Europese taalfamilie. Wat verdacht is, is dat Grimm's klankwetten geen universele geldigheid bezitten en eigenlijk alleen voor Europese talen, Sanskriet en het Perzisch kloppen. Andere taalgroepen zoals de Oeraals-Altaïsche talen kennen nauwelijks klankwetten. Maar ook patronen die eruit zien als 'klankwetten' kunnen veroorzaakt worden door 'taalcontact' en hoeven derhalve niet direct op genetische relaties te duiden.

Bod's geschiedenis van de alfawetenschappen is vooral, hoe de auteur ook zijn best doet om de analyse in een mondiaal kader te plaatsen, toch in eerste instantie een West-Europese geschiedenis van de geesteswetenschappen. Wetenschappers uit Oost-Europa, zoals Roman Jakobson en Nikolai Trubetzkoy, de structuralisten van de Praagse school en Vladimir Propp, de theoreticus van de structuralistisch-generatieve sprookjestheorie, die wél een plek krijgen in dit boek zijn op één hand te tellen. Er zijn echter vele voorbeelden van Oost-Europese geleerden die in een nieuwe versie van dit kader weldegelijk behandeld dienen te worden. Vanwege het feit dat de Verlichting Oost-Europa later bereikte dan West-Europa en ook nog eens van boven werd opgelegd, trad de scheiding tussen de alfa- en bètawetenschappen daar eveneens later op. Vandaar dat men in Oost-Europa in de negentiende eeuw nog excentrieke *polymaths* kan tegenkomen. In een geschiedenis van de alfawetenschappen mogen de Hongaarse geleerden uit Transsylvanië, vader (Farkas) en zoon (János) Bolyai niet ontbreken. De Bolyai's hebben in de eerste helft van de negentiende eeuw op vele terreinen van wat Bod alfa- en bètawetenschappen noemt baanbrekend werk verricht. János kraakt in 1823 op zijn 21e het parallellenpostulaat van Euclides om de basis van een nieuwe geometrie te leggen; hij gaat op latere leeftijd op zoek naar de 'perfecte' taal en schetst vlak voor zijn dood in 1860 de contouren van een alomvattend cognitief theoretisch kader. Precies het soort wetenschap dat Bod die met dit boek overtuigend pionierswerk heeft verricht voor ogen staat.

László Marácz
Afdeling Europese Studies
Universiteit van Amsterdam

Obe Postma, *Veld, huis en bedrijf. Landbouwhistorische opstellen* (Hilversum: Verloren, 2010) 511 p. ISBN 978-90-8704-142-7. Uitgegeven door Philippus Breuker m.m.v. Meindert Schroor en Tineke Steenmeijer-Wielinga.

Is het zinvol om in 2010 een heruitgave te publiceren van het werk van een in 1868 geboren natuurkundige die pas na zijn vijftigste serieus historisch werk begon te publiceren? De uit Cornwerd afkomstige Obe Postma is tegenwoordig vooral bekend als dichter. Veel minder bekend is dat hij in de latere helft van zijn leven – hij bleef publiceren tot aan zijn dood in 1963 – bijzonder veel tijd en aandacht heeft gegeven